

Mozgás és egészség

KARLOVITZ János Tibor

Miskolci Egyetem, Miskolc

bolkarlo@uni-miskolc.hu

Ebben a bevezető fejezetben arra szeretnénk rávilágítani, miért éppen ezek a tanulmányok és ebben a sorrendben jelentek meg, mik voltak a szerkesztésünk alapelvei, és kik is azok, akik most a szerzőink voltak. Egyúttal szeretnénk megragadni az alkalmat, hogy tágabb kontextusba helyezzük e kötet létrejöttének körülményeit.

Előzmények

A szlovákiai Révkomáromban (Komárno) azzal a szándékkal hoztuk létre 2012 szeptemberében az International Research Institute s.r.o.-t, hogy segítsük a budapesti Neveléstudományi Egyesületben (Association of Educational Sciences) 2005 végén elkezdett munkát. Először 2004-ben merült fel bennünk szűkebb szakterületem, a neveléstudományok (pedagógia) területén kifejezetten angol nyelvű folyóirat alapításának gondolata.

Kétségtelen, hogy angol nyelvű folyóiratok világszerte ezres, ha nem tízezres nagyságrendben léteznek, azonban a nevelestudomany.lap.hu internetes linkgyűjtemény szerkesztése során megbizonyosodhattunk afelől, hogy ezek legtöbbjének hozzáférhetősége magyarországi szerzők számára csaknem lehetetlen, az azokban való publikálás elérhetetlen. Szép fokozatosan arra is ráébredtünk, hogy ennek nem annyira minőségi, mint sokkal inkább finanszírozási okai vannak: akár az észak-amerikai, akár az európai tudományos rendszerekben több évtized, ha nem évszázad alatt kialakult, formálódott, kikristályosodott, s jól bejáratott gyakorlata van a tudományos közlemények közreadásának, s annak finanszírozásának. Az Amerikai Egyesült Államokban ráadásul a jogrendszer is másféleképpen fejlődött: míg ott a publikálhatóság inkább finanszírozó intézményhez kötött, addig Európában inkább személyhez fűződő. További árnyalatot jelent, hogy az egykori vasfüggönytől keletebbre fekvő országokban igen erős a személy, az egyén érdekeltisége a neve alatt szereplő publikáció megjelentetésében, ennek finanszírozását azonban valaki „mástól” várja. Az egykori szocialista berendezkedésű országokban sok szerző továbbra is elvárja, hogy „fizessék meg” szellemi produktumát,

anélkül azonban, hogy a felhasználási jogot ténylegesen át akarná adni az őt megfizető kiadónak, vagy munkahelynek.

Magyarországon – és persze bárhol másutt – folyóiratot létrehozni együtt jár némi kockázattal, és ez alatt elsősorban most nem anyagi rizikót értünk. Különbéféle egyesületi nevekkel több elbukott alapítási kísérlet után végül 2005 végén – a Torgyik Judittól származó – Neveléstudományi Egyesület elnevezéssel kaptuk meg a bírósági jóváhagyást a működés megkezdésére. 2006-ban indítottuk útjára a Practice and Theory in Systems of Education (PTSE) című folyóiratunkat. Akkoriban még – naivan – azt reméltük, hogy négy-öt évnyi munka, rendszeres megjelenés révén elérhetjük a nemzetközi adatbázisokat. Tévedtünk, mert nem számoltunk azzal, hogy az „ingyenes” adatbázisok fenntartása temérdek pénzbe kerül, amelynek finanszírozására – amint arra az előbb utaltunk – a fejlett euro-atlanti világ kidolgozta a maga fenntartási-finanszírozási technikáit. Pénz nélkül ezekbe bejutni aligha lehetséges, valahol valakinek meg kell fizetnie ezek árát. Ez lehet az „állam”, az egyetemek, a nemzeti szintű könyvtárak, nemzetközi kiadóházak, a „szerzők” vagy a szerzőket finanszírozó testületek, kiadók stb. Lehetnének éppen az olvasók is, ám a tudományos világban az olvasók kevés száma aligha teszi lehetővé az eltarthatóság (fenntarthatóságot) – az Open Access formák kifejezetten az ingyenes olvasást (hozzáférést) teszik lehetővé, és a bemeneti-publikálási oldalról finanszíroznak.

Magyarországi viszonylatban nem volt könnyű tartalommal: megfelelő minőségű cikkekkel feltölteni a számokat, különösen, hogy az alapításkor azt vállaltuk, hogy évente négyszer, számonként 100-120 oldal terjedelemben, A/4-es felületen fogunk megjeleníteni. Az első évfolyamokat csak összevont számokkal sikerült teljesíteni. Csakhamar felismertük, hogy „magától” nem lesznek cikkeink, amelyeket a kezdetektől fogva kialakított, szigorú eljárásrendszerünkkel (kétkörös vagy kéthurkos: az anonim módon bírálókat a rendszeresen ülésező szerkesztőbizottság döntéseivel felülríthatja) elbírálnánk.

Időközben a szakmánk jelesei értetlenkedéssel fogadták kísérletünket, a tartalmi-szakmai támogatás elmaradt. Miközben a doktoranduszoknak az idegen nyelvi publikálás kötelezettségük lett volna, akkoriban még hiányoztak Magyarországon ennek feltételei. Ma már tudjuk, hogy a támogatás elmaradása mögött más állt. Talán féltettek, talán féltek? Ki tudja. Kezdetben még kerestem pártolókat, ám mivel ők lehetetlen előfeltételeket támasztottak, inkább megcsináltuk.

Cikkeket úgy szereztünk, hogy a folyóirat mögé konferenciákat építettünk. Ezek közül az elsőt a Kodolányi János Főiskola révén az ausztriai Fürstenfeldben kezdtük. Az áttörést a harmadik, a Békéscsabán rendezett konferenciánk hozta, ahol Ausztráliát leszámítva az összes földrész képviseltette magát. Ettől fogva ki

tudtuk gond nélkül hozni az éves szinten négy számot úgy, hogy közben magas volt az elutasított cikkek száma is. Volt olyan év, amikor a folyóiratba be nem férő, ám minőségében megfelelő tanulmányokból önálló kötetet állíthattunk össze.

2010-től tehát nem pusztán a megfelelő minőségű, nagy tömegű cikkel lettünk ellátva, hanem – a konferenciák révén – megfelelő háttér-finanszírozással is. Kiteljesedett nemzetközi testületünk (International Advisory Board), sőt, hamarosan nemzetközivé vált a szerkesztőbizottsági munka is. El tudtuk választani egymástól a bírálói és szerkesztőbizottsági szerepeket. Gazdagodott a tartalmi kínálat is: a szorosan vett neveléstudományi tanulmányok mellett teret adtunk egészség tudományi és társadalomtudományi – közöttük gazdaságtudományi – publikációknak.

2011-től Magyarországon új civil szabályozás lépett életbe, amely ellehetlenítette a mi konstrukciónkat: a konferenciák tartalmi és anyagi bázisán alapuló folyóirat-fenntartást. 2012-től így is, úgy is le kellett rakni valamilyen gazdasági társaság alapjait (vagy alternatívaként, befejezni a folyóirat-megjelentetést). Magyarországon ebben az időben egyre csak bonyolódtak a vállalkozások adminisztratív- és adóterhei, továbbá a szektorális különadók kevésbé átlátható környezetet jelentettek. A legnagyobb akadályt azonban a fejlődés előtt az Euro vagy más általánosságban, világszerte elfogadott deviza, mint pénznem hiánya jelentette számunkra. Szlovákiára úgy esett a választásunk, hogy itt majdnem „egyesületi” módon lehet működni vállalkozás keretében, továbbá az ország pénzneme az Euro.

Mivel már eleve kilátásban volt, hogy az egészségügyi, társadalomtudományi, gazdaságtudományi területeket mintegy leválasszuk a pedagógiai-neveléstudományi főirányról, így magától értetődőnek tűnt, hogy a szlovákiai tudományszervező tevékenységeket mindezen irányokba bővítsük. Indokolt lett volna ezen felül az informatikai orientálódás is, ám annak az egyesületből hozott részérdekek érvényesítése elejét vették.

Így most ezzel a kötetel az egészség tudományi területet erősítjük. Tesszük ezt abban a reményben, hogy a többek között az ebben is közreműködő szakemberek közreműködésével sikerül szilárd alapokra helyezni egy új „Health”-jellegű, angol nyelven megjelenő folyóiratot.

Jelen kötet szerkesztési elvei és szerzői, közreműködői

Bár kutatóintézetünkben társadalomtudományi- és interdiszciplináris területeken elkezdtünk önálló kutatásokat – elsősorban az oktatásügy és munkaerőpiac kapcsolódásának területein –, az általunk

közreadott tanulmányok zöme egyelőre még valamelyik konferenciánkon szerzett tanulmányírási opció révén kerül tanulmánykötetbe rendezésre. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy egy-egy ilyen kötet nem feltétlenül, illetve nem csak konferenciához készült írásokat tartalmazhat. Gyakran kerülnek be más forrásból érkező cikkek, tanulmányok. Előfordul, hogy a tematikus okoknál fogva kimaradó írások egy-egy későbbi tanulmánykötetbe nyerne besorolást, elrendezést.

Minden tanulmány keresztülmegy egy előzetes bírálati folyamaton, amelynek során megpróbáljuk kiszűrni az alapvető minőségügyi követelményeket és tudományos elvárásokat kevésbé jól teljesítő munkákat. Az anonimizált művek két független szakmai bírálója a kötetbe szánt írásoknál csak megfelelt / nem megfelelő minőségű véleményt ad. A tanulmányok egyberendezése után kezdődik a lektori munka, amely több fordulós is lehet. A kötetre két vagy három (szakmai) lektor neve kerül fel, akiknek a munkája is több, és a felelőssége is nagyobb.

Mostani kötetünket három nagyobb részre tagoltuk. Az első a mozgáshoz, mint olyanhoz kapcsolódik, a második középpontjába az egészséget állítottuk, a harmadikat pedig „Mentálhigiéné és munkaerőpiac” címmel kötöttük egy csokorba.

A mozgás, a sport azonban amilyen hasznos, annyira lehetnek káros „mellékhatásai”, velejárói. Ilyenek például a kisebb-nagyobb sérülések. A sérülékenységnek azonban lehetnek még akár genetikai okai is, amelyek létével ugyancsak foglalkozni szükséges. Ezen a korábban kevésbé vizsgált területen végeznek feltáró, sok új eredményt hozó vizsgálatokat és kutatásokat Nagy Zsolt B. doktoranduszai. A mostani kiadványba Szokolai Viola és Harsányi Gergely írásai kerültek be. Ők mindketten a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Egészségtudományi Doktori Iskola hallgatói. A munkacsoportok munkáját jelentős mértékben támogatja a budapesti Genetikával Az Egészséges Életért Egyesület. A kutatócsoport további közreműködője Elbert Gábor, a PTE EK Fizioterápiás és Sporttudományi Intézetéből. Szokolai Viola a közös kutatás sportorvosi és tehetség-gondozó oldalát emeli most ki, Harsányi Gergely pedig a szalagsérülések prevenciójával foglalkozik.

Az első rész harmadik tanulmányát Bobály Viktória és munkacsoportja jegyzi (témavezető: Pusztafalvi Henriette; további közreműködők: Prémusz Viktória, Győrfi Attila, Járomi Melinda). Bobály Viktória ugyancsak a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Egészségtudományi Doktori Iskola doktorandusza. Tanulmányuk ugyancsak igen eredeti és érdekes kérdéseket vet fel: miképpen lehet vonzó, érdekes, modern táncsal fejleszteni a fogyatékkal, akadályozottsággal élők mozgásképeségeit. Akinek van fogalma azokról a nehézségekről, hogy egy mozgásában akadályozottnak mennyire küzdelmesek és

fájdalmasak azok a mozdulatok, amelyeket mozgáskészségeik javítása érdekében végeznek, az bizonyára mély érdeklődéssel fogja olvasni ezt az összefoglalót.

Az első rész negyedik tanulmányaként szerkesztettük be (Urbinné) *Borbély Szilvia* angol nyelvű írását, amely nem más, mint egy kutatási beszámoló arról, hogyan látják a szülők a testnevelés tanítását. A szerző a Debreceni Egyetem doktorandusza.

A kötet első részének utolsó tanulmányát *Andrásné Teleki Judit*, a Debreceni Egyetem (Hajdúböszörményben működő) Gyermekevelési és Felnőttképzési Kar főiskolai tanára jegyzi. Régi pedagógiai megfigyelés, hogy a gyerekek agresszív viselkedését, az iskolai rendetlenséget meg lehet előzni azáltal, ha eleget mozognak, ha szabad levegőn sok mozgással játszanak. *Andrásné Teleki Judit* a sporttevékenységet javasolja, mint az iskolai agresszió megelőzésének történetileg bizonyítottan egyik legjobb módszerét.

A második rész: *Egészség* fejezet elejére soroltuk *Soós Rita* – a Pécsi Tudományegyetem doktorandusza – és *Prisztóka Gyöngyvér* (Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Sporttudományi és Testnevelési Intézet) tanulmányát, amelyben a köznevelési drog-prevenzióról és a középiskolás korúak dopping-megelőzéséről írnak.

Maradva a közoktatás-beli témáknál és empirikus munkáknál, *Fintor József* és *Szabó József* (mindketten a Debreceni Egyetem doktoranduszai) angol nyelvű tanulmányukban empirikus vizsgálatuk eredményeiről számolnak be. Ők nyíregyházi általános iskolások körében vizsgálták az egészségtudatos magatartás elemeit, megnyilvánulási formáit és előfordulási arányait.

A következő két tanulmányban az egészség-téma további kibontását olvashatjuk. A Miskolci Egyetem Egészségügyi Kar dékánja, *Kiss Tóth Emőke* és adjunktusa, *Rucska Andrea* a szerzői az elsőnek. Az ő dolgozatuk azt taglalja, vajon milyen mérésmetodikai megközelítést lehet és kell alkalmazni, ha egy súlyos környezetszennyezéssel terhelt község lakosainak állapot-felmérését és -vizsgálatát kellene elvégezni.

Végül, a második rész zárótanulmányát ugyancsak a Miskolci Egyetem Egészségügyi Karának oktatói írták: *Gönczi Kinga* és *Lukács Andrea* közös írása magyarországi gyógy- és termálfürdőkben végzett ügyfél-elégedettségi vizsgálatokról szól. Az elégedettség-vizsgálat fókusza az egészségügyi szolgáltatások minőségére és mennyiségére vonatkozott.

A tanulmánykötet harmadik fejezetébe olyan írásokat válogattunk be, amelyek egészség és munkaerőpiac, mentális állapot és elhelyezkedés összefüggései, egészségromlás és munkahely-megtartás problémáival foglalkoznak. *Vámosiné Rovó Gyöngyvér* (Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar) munkáltatói szempontból próbálja feltárni a pszichikailag akadályozottak körét. A Nyíregyházi Főiskolán dolgozó

Nagy Edit és Nagy Ferenc, továbbá Horváth Szilvia, a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola doktorandusza a burnout-jelenséggel foglalkoznak. Míg előbbiek a versenyszférából gyűjtöttek empirikus anyagot, utóbbi a pedagógusok kiégésének megelőzéséről írt. A fejezetet – és egyúttal a kötetet – Laki Ildikó, az MTA Szociológiai Intézete kutatójának angol nyelvű tanulmánya zárja, ami az akadályozott emberek mindennapi életéről szól.

Kérdésként merülhet fel, miért éppen így szerkesztettük a kötetet. Népszerű lett volna a fogyatékkal, akadályozottsággal élőkről szóló tanulmányokat rendezni csokorba, vagy az angol nyelvű tanulmányoknak biztosítani önálló fejezetet. Előbbinél megpróbáltuk az inkluzív szemléletet érvényesíteni, utóbbiról pedig azt gondoljuk, az angol nyelvűség már annyira a szakmaiság része, hogy a legtöbb magyarországi vagy magyar nyelvterületen élő szakember számára lényegében mindegy, hogy az adott közlemény magyarul, avagy angolul jelenik-e meg.

Végül néhány szót ejtünk a kötet kiadásában segédkező legfontosabb személyekről, mindenekelőtt a könyv lektorairól. Az egyik szakmai lektornak – miután, amint arra korábban utaltunk, két-két független szakmai bíráló előzetesen javasolta vagy elutasította a tanulmányok megjelentetését – *Koncsek Andreát*, a másíknak pedig *Torgyik Juditot* kértük fel. *Koncsek Andrea* az élethossziglani, folyamatos tanulás életpéldáját mutatja felénk. Első diplomáját óvodapedagógusi és tanítói területen szerezte, amelyet előbb pedagógia szakos középiskolai tanár és szakpedagógus végzettséggel egészített ki. Tanulmányainak ez a szála az ELTE Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskolájában PhD-fokozat megszerzésével ért véget. Ezután pszichológussá vált, majd gyermekpszichológiai irányban szakosodott, végül klinikai szakpszichológusi képesítésre, végzettségre is szert tett. Gazdag empirikus tapasztalatokat szerzett. Mint Jász-Nagykun-Szolnok megyei nevelési tanácsadó, korábban hat-kilenc település gyermekeinek pszichológiai ellátását végezte. A felsőoktatásban több, mint húsz évnyi szakmai gyakorlata van. Jelenleg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem pszichológia oktatója.

Torgyik Judit pedagógia, szociológia szakmai végzettségekkel rendelkezik. PhD-fokozatát nevelés- és sporttudományokból szerezte. Jelen kötet tanulmányait elsősorban kutatómódszertani szempontból vizsgálta, s adott számos értékes javaslatot a javításokat illetően. Korábbi írásai, kutatásai között vannak egészségnevelési tárgykörűek is.

Végül, a szerkesztő ugyancsak nevelés- és sporttudományokból doktorált, a pedagógiaiak kívül könyvtárostanári és orosz nyelvtanári végzettségekkel rendelkezik. Korábban kutatott és eredményeit

publikálta többek között a reformpedagógiák egészségnevelési vonatkozásai tárgykörében is.

Ajánljuk tehát ezt a könyvet mindazoknak, akik érdeklődnek az abban szereplő tanulmányok témái iránt.

